

Trecuse 789 ani de când geniul Francei a pus cu Carolul Magnul, lanceza în un fel de slebiciune, din cauza lipsei unui guvern adevărat *patern*. „În Franca — dice Voltaire — popoarele fură sclave până în timpul lui Filip August; seigniorii tirani până la Luis XI; și regii totu'deuna ocupați a susține autoritatea loră contra vasalilor, nu avură nici-uă-dată timpulă ca să cugete la prosperitatea supușilor, nici puterea de a-i face fericiți.“

Patru-șeci și nouă ani se împlinise la venirea lui Enric IV de când luptele religioase frământau liniscea Francei; partițiile și ambițiunile meschine ascundeau dorul tronului sub masca religioasă; înimiciile din afară profitau de slebiciunea curonei pentru a pune în jocă însăși independența Francei, și ast-feliu surpată în lăuntru de o aristocrație rapace, flăcătă prin partiți, fără finance. și mai presuș de tôte cu o datorie spăimântătoare de 300,000,000 fr. Franța ajunsese în marginea abisului. — Acesta era situațiunea peste care era să domnescă Enric IV. — Să vedem ce făcu el cu un trecut atăt de miseru, în care *St. Bartelemi, baricadele etc. etc.* desolase atăt de tare pământul și geniul Francei:

Enric era din acelea spirite ce nu tresc în sine, nobila cugetare, dupe cum însuși se esprima în adunarea notabililor de la Rouen, de a fi numitu: „*liberatorul și restauratorul Statului*“. Cu nișce aspirațiuni așa de frumoșe el știu a'și alege și omul, cu care era să zidescă edificiul ruinat al Francei. Suli, înțeleptul seș ministru, nu era mai puțin animat de gloria și prosperitatea țerei. Odată suitu la cârmă, el înțelesese unde era punctul de greutate al Francei, unde erau arterele ce întrețineau inima Statului: „*pluyăritul și pășunea* — dicea Suli — *etă cele doue țate din care se alimenteză Franca*“. Acestea erau după el cele doue obiecte ale economiei publice și de aceea nu crută nimic spre a incuragia prin diferite recompense ameliorarea agriculturii. Enric vedea în agricultură celălăntă și mai esențialu interes al țerei, și de aceea nu lipsi a i da tôte meștile spre întinderea și desfacerea productelor seșe. — Căt de identică era cugetarea monarhului cu a ministrului! Ambii erau pătrunși că singura arteră de viață era agricultura. Numai prosperându acesta, putea să reîmvie forțele cele abătute ale popoului Francesu. Și în adevăr el